

Adalékok a Csengőlyuk feltárásának történetéhez

HORVÁTH PÁL

A világörökség részét képező *Szlovák- és Aggteleki-karszt* reprezentatív helyeinek ismételt dokumentálása során szükségessé vált, hogy új ismeretekkel bővítsék a már meglevőket, valamint elkészítsék az objektumok friss térképes dokumentációját. A *Pelsőci-fennsíkon* található *Csengőlyuk* esetében – amelyet *Anton Droppa* mért fel és készítette el a térképét 1957-ben – is ez történt.

A *Minotaurus* nevű barlangász-csoport által 2002-ben újból felmért barlangban egy, a sziklafalra vésett feliratot találtak, amelyen az 1882-es évszám és a „*Sussán*” név olvasható. Ennek alapján az új térképen *Sussán-teremnek* nevezték el a helyet.

Az évszám megegyezett azzal az időponttal, amikor *Pachel József*, aki a pelsőci vasútállomás előjárója volt, *Pelsőc* város támogatásával leereszkedett a szakadékba. *Pachel* expedícióját az ismert dokumentumok fényében az első sikeres leszállásnak tartjuk, amely során a szakadék aljára is leértek és átvizsgálták azt. Az eseményről, csakúgy, mint a leereszkedés részleteiről a széles közönséget is értesítették a *Rozsnyói Híradó* 1882. július 23-án megjelent 30. számában. A cikkben néhány résztvevő neve is szerepel. E szerint *Pachelen* kívül még *Spissák*, *Fridrich* és *Trunko* nevű személyek is jelen voltak, valamint név szerint meg nem említett csetneki bányászok, akik a kézivítlát kezelték, majd szintén leereszkedtek. A rendezvény elnöke *Sárkány Károly*, a csetneki *Concordia* vasércfeldolgozó társaság tulajdonosa volt. Az újság szerint tehát *Sussán* nem más, mint *Spissák*. A szakadékba elsőként ereszkedett le, és a 48 öl mélységet (1 bécsi öl = 1,896 méter) 20 perc alatt érte el. Egy bányász, aki utolsóként

szállt le a barlangba, állítólag már csak másfél perc alatt tette meg az utat.

A *Sajóvidék* c. hetilap fentebb említett cikkét megelőzően a *Csengőlyuk* feltárását tervező expedíció hírére reagál egy írás az 1882. július 17-i (29.) számban, amely viszont arról győz meg minket, hogy *Fabnik* csoportja már korábban járt a barlang belsejében. A cikkben a szerző kritikus hangvételt üt meg, és azt írja, hogy „... egy társaság felfedező útra készül az itt lévő nagy hegyi *Csengő barlang ismeretlen mélységébe. Mert hiszen ez már nem ismeretlen. Fel lett ez hét év előtt fedezve a helybeli közbirto*kokosság költségén...”, majd ezt bizonyítandó megadja, hogy a barlang mélysége 46 öl (*Pachel* szerint 48), és azt is, hogy a barlang alakja olyan, mint egy templom. „*Tágas fenekén – az ezredeken által ide behányt nagy halmaz kőrakás körül – cseppegő kőnél egyebet nem találtak [...].*” Az -l. szignós szerző tehát említést tesz a szakadék belsejében talált omladékhalma

ról egyébként nem tudhatott, hacsak nem beszélt neki róla valaki, vagy ő maga nem járt ott személyesen.

A továbbiakban a készülő expedíció résztvevőit három jótanáccsal látja el.

„Első. Vizsgáltassék meg a legalaposabban: nem emberi mű-é az a „Csengőlyuk”? Erre hét év előtt még senki sem gondolt, pedig, hogy az lehet: nem egy ok szólt mellette. Van ily nemű csodás mélység földünkön több helyt, s részben a történelem előtti ős korszakból. [...] Második. Néhány erőteljes napszámost kellene a mélységbe levinni, és keresvén a nagy terem fenekére lefelé nyiló lyukat: szükség esetén a mostani helyről másra rakatni át az ott levő kőhalmazt. [...] Harmadik az, hogy a társaság terjessze ki figyelmét a sziliczei jégbarlang megvizsgálására is. – Köztudomás szerint tudniillik itt is óriás mélység tátong a látható külső alatt, mélység, melynek fenekét még élő ember lába csakugyan sohsem tapodta. – Tudtommal egyszer próbálkoztak meg ezzel [...], de midőn a ledobált égő fáklya világánál látták a barlang feneketlenségét, a készleteik elégtelen voltát: [...] hagyták a nyaktörő vállalatot [...].

Minden hihetőséggel itt a dobsinaihoz hasonló, vagy annál még nagyobbzerű jégbarlang vár bátor felfedezőjére. – Én mindenesetre öreg hibának tartanám, ha mikor már önkönél készen van az ehhez szükségelt csigakötelek és minden egyéb; midőn eredeti tervüknél már a Csengő barlang felfedezésének dicsőségétől csakugyan el kell esniök, [...] kezök ügyében meg nem ragadnák a jó alkalmat, kárpótolni magokat egy nagyszerűnek ígérkező felfedezéssel”.

A következő hiteles bizonyíték arra, hogy *Fabnik* volt az első, ismét egy cikkben található, a *Rozsnyói Híradó* 1875. október 17-i (42.) számában (A „csengőlyuk” megvizsgálása). Az sz. betű mögé rejtőzködő szerző 1875. október 10-én *Berzétéről* küldte be a levelet a szerkesztőségbe. A tudósításban az olvasható, hogy *Fabnik* egy ládában ereszkedett le a barlangba, amely hegyükkel kifelé néző szögekkel volt kiverve, hogy a sárkány, amely odalenn él, ne tudja őt elnyelni. Azonban csak a kőhidig jutott, tovább már állítólag nem merészkedett le. Ez utóbbi adat igaznak tűnik, az már azonban nem, hogy szögekkel kiveret ládába ült volna. Valószínűbb, hogy egy csigára függesztett közönséges kötél és az arra erősített, gyermekhintához hasonló deszka szolgált a leereszkedésre. „24 öl mélyig lemenve, egy négy ölnyi kihajló s harántékosan lefelé terjedő lapon megállott [...] 10–15 percnyi vizsgálás csak alaktalan, kisebb nagyobb oldalt és lefele terjedő nyílásokat eredményezett, és semmi érdekeset nem észlelve, felhuzatta magát”. Utána egy *Feix N.* nevű bányamérnök következett, majd még egy bányász, akinek segítségével „a kötélnék a kőfal általi kemény surlódását egymásnak könnyítve, melytől *Fabnik* egymaga félt, biztosabban vizsgálhattak”, megtalálták a lefelé irányuló járat folytatását. Ezért visszahúzták a köteleket, és fokozatosan még további vállalkozókat engedtek le a barlangba, *Pásztor*, *Rudnai* és *Bábai* nevezetű pelsőci lakosokat. Ők további két órát töltöttek a barlangban, de már nem 24, hanem 46 öl mélyen jártak. Valószínűleg fáklyákkal vagy petróleumlámpákkal világítottak. Mialatt a közönség a felszínen lakoma közepette szórakozott, lentről megjött a parancs a kötelek felhúzására. A föld mélyéről egy csomag érkezett gondosan be-

bugyolálva, tele cseppkövekkel. Ezt követően az alant levőket is sorra a felszínre hozták. A cikkben nem adják meg a barlang méreteit olyan részletesen, mint a *Pachel-féle* leereszkedésnél (*Rozsnyói Híradó*, 1882. július 30., 31. szám). A tényt, hogy ők jártak először a szakadékban, mégis egyértelműen bizonyítja, ugyanis a cikk szerzője hitelt érdemlően szól a barlang belsejében található óriási omladékhalmazról, amelyet egyébként sem a felszínről, sem pedig a kőhídról nem lehet látni. A lent felgyülemlett törmelék mennyiségét ezerszekérenyre becsülték. Az általuk megadott mélységadat az akkori viszonyokat figyelembe véve szintén elfogadható. Hiszen 13 méter eltérés a valós számtól nem jelent nagy különbséget, ha figyelembe vesszük a korban használt, illetve számukra hozzáférhető műszerek megbízhatóságát. Említést tettek a barlang részleteiről, a különféle oszlopokkal együtt, „*melyek folytonosan csepegnek s alakulnak*”. Néhányat az aggteleki *Baradla-barlangban* található oszlopokkal hasonlítottak össze. Az 1875. évi leereszkedés célja egyébként az volt, hogy vizet találjanak a környéken legelő szarvasmarháknak, de nem jártak sikerrel.

A *Fabnik-féle* barlangjárásról a *Rozsnyói Híradóban* közölt cikket valószínűleg felhasználta *Varga Sándor* a *Turisták Lapjában* megjelent „*A Csengőlyuk*” című írásához, mivel a két szövegcsaknem teljesen azonos. Az 1875. évi cikk adatait a *Csengőlyukról* szóló bibliográfia is közli, de a leereszkedéssel kapcsolatban mindenütt az szerepel, hogy *Fabnik* csak a kőhídig jutott. A fentebb bemutatott új tények ismeretében azonban megállapíthatjuk, hogy a *Csengőlyuk* alját 1875. szeptember 25-én *Fabnik* csoportja érte el először, amelyről a *Rozsnyói Híradó* közleményei, illetve a *Turisták Lapja* is tanúskodnak, csupán erről a tényről az utókor megfeledkezett.

A korabeli újságcikk alapján sikerült a barlangban található feliratokat dokumentálni. Megtalálták az egykori kutatók neveit, vagy azok kezdőbetűit, akiknek itteni tevékenységét számos, több forrásból is olvasható jelentés részletezi. Közülük az egyik legjelentősebb *Drenko József* volt a közeli *Kuntapolcáról*, aki 1925-ben elkészítette a barlang első térképét. (A feliratokról e kiadvány 63–80. oldalain külön tanulmányt közlünk. *A szerk.*)

Saját kutatómunkánk egyik célja az volt, hogy a *Csengőlyuk-ban* ráleljünk *Fabnik* és csoportja esetleg fennmaradt nyomaira az első leereszkedésről, ami azonban nem sikerült. Azt sem tudtuk mindezideig megállapítani, hogy ki véste a kőhídra az 1918. január 4-i dátumot.

Felhasznált irodalom

- Banícke múzeum Rožňava, Speleoklub Minotaurus, 2003: Dielčia správa z výskumnej úlohy Ú-33 Jaskyniarstvo v Slovenskom krase
- BENICKÝ, V.: Výskum Zvonivej diery na Plešiveckej planine. = *Slovenský kras*, 2. Martin, 1959. 5–13. old.
- VARGA S.: A Csengőlyuk. = *Turisták Lapja*, 51. évf. 1939. 1. sz. 22–23. old.
- KESSLER H.: A Csengőlyuk újabb feltárása. = *Turisták Lapja*, 55. évf. 1943. 9. sz. 157–160. old.
- LALKOVIČ, M.: Príspevok k histórii merania a mapovania jaskýň na Slovensku. = *Slovenský kras*, 23. Martin, 1985. 145–170. old.
- Rozsnyói Híradó*, 3. évf. 1875. 42. sz. (Okresný archív, Brzotín.)
- Rozsnyói Híradó*, 5. évf. 1882. 29., 30., 31. sz. (Zbierkový fond baníckeho múzea v Rožňave.)
- STANKOVIČ, J. – JERG, Z. a kol.: *Plešivecká planina, atlas krasových javov*. Slovenská speleologická spoločnosť, Rožňava, 2001. 30 old.

